

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp
Advies inzake wijziging van de modellen
behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit

Bij brief van 31 oktober 2008 (uw kenmerk: 2008 – 0000490819) heeft u de Kiesraad verzocht advies uit te brengen over een voorstel tot wijziging van de modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit. De modellen behoeven wijziging in verband met het schrappen van de mogelijkheid dat via een stemmachine of via Internet een stem kan worden uitgebracht, de totstandkoming van de wet van 25 september 2008 tot wijziging van de Kieswet en enkele andere wetten houdende enkele technische aanpassingen (Stb. 2008, 405), alsmede met het wetsvoorstel tot wijziging van de Kieswet in verband met het verlenen van het kiesrecht voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement aan alle Nederlanders die in de Nederlandse Antillen en Aruba woonachtig zijn.

De Kiesraad was niet in staat om aan het verzoek te voldoen om vóór 15 november 2008 een advies uit te brengen. U bent hierover reeds geïnformeerd bij brief van 3 november 2008.

1. Inleiding

De Kiesraad heeft van het voorstel tot wijziging van de modellen kennis genomen en hecht er aan op te merken dat hij verheugd is te zien dat de modellen die aandacht krijgen die zij verdienen en dat de rol die zij hebben voor de uitvoeringspraktijk derhalve op waarde wordt geschat. Voorafgaande aan de inhoudelijke behandeling van het voorstel, maakt de Kiesraad graag een opmerking over de reikwijdte van het advies. In de adviesaanvraag merkt u reeds zelf op dat deze betrekking heeft op de wijziging die in de modellen dienen te worden doorgevoerd naar aanleiding van een drietal wetswijzigingen. De Raad heeft bij het opstellen van zijn advies dan ook alleen rekening gehouden met de aanpassingen die op grond van die wijzigingen in de modellen moeten worden doorgevoerd. De Kiesraad heeft derhalve onder andere de noodzakelijke aanpassingen die dienen plaats te vinden na het eventueel van kracht worden van nog in voorbereiding zijnde wetsvoorstellen, niet in zijn overwegingen meegenomen.

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Inlichtingen
mw. mr. J.C.M. Haring
T 070-426 6266
F 070 426 64 89
Uw kenmerk
2008-0000490819

Blad
1 van 12

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 2001
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

Emailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
2 van 12

De Raad stelt zich verder de vraag of het niet wenselijk was geweest ook ten aanzien van een aantal niet in dit voorstel meegenomen modellen reeds op dit moment wijzigingen door te voeren. Enige tijd geleden zijn door een werkgroep, bestaande uit medewerkers van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) (hierna: de werkgroep) alle modellen behorend bij de Kieswet en het Kiesbesluit grondig onder de loep genomen. Op basis hiervan heeft de werkgroep destijds een aantal voorstellen tot wijziging gedaan. De achterliggende gedachte hierbij was vooral het vereenvoudigen van de modellen, om ze zo gebruiksvriendelijker te maken. Het is de Kiesraad opgevallen dat een aantal van deze wijzigingen is overgenomen, maar vele daarvan ook niet. Zo zijn lang niet alle modellen die door de werkgroep voor wijziging zijn voorgedragen in dit voorstel meegenomen. De Raad hecht eraan op te merken dat juist gebruiksvriendelijkheid in de praktijk leidt tot minder fouten bij het gebruik van de modellen en dat in dit opzicht nog een slag kan worden gemaakt. Hij ziet dan ook graag dat in een later stadium ook de overige modellen nog eens grondig tegen het licht worden gehouden. De Kiesraad begrijpt dat de keuze is gemaakt nu tot wijziging over te gaan van de modellen waarvan dat het meest dringend is met het oog op de aanstaande Europese verkiezing, maar ziet deze wijzigingen slechts als een begin. De Kiesraad is graag bereid om, los van dit advies, aan de voorbereiding van een meer omvattende wijziging van de modellen een bijdrage te leveren. Hij adviseert in dat geval ook de NVVB opnieuw bij het concipiëren van de modellen te betrekken.

Hierna volgt eerst een aantal algemene opmerkingen, waarna een aantal modellen nog apart aan de orde komt.

2. Algemene opmerkingen

Consistentie

Het is de Kiesraad opgevallen dat de formulering en vormgeving van de modellen niet altijd even consistent is. Zo wordt in een aantal modellen door middel van een sterretje (voetnoot) verwezen naar de verschillende vertegenwoordigende organen waarvoor het model kan gelden. In een aantal andere modellen worden de vertegenwoordigende organen echter voluit genoemd in het model zelf. De Kiesraad heeft gezien dat verwijzing naar de vertegenwoordigende organen door middel van sterretjes een voorstel is geweest van de werkgroep. Hoewel de Kiesraad zelf voorstander is van het voluit noemen van de organen, kan uiteraard voor deze oplossing worden gekozen. Het is dan echter wel van belang dat men hier consequent in is.

Verder wordt in die gevallen waarin de verwijzing plaatsvindt door een voetnoot, naast een verwijzing naar het Europees Parlement, Tweede Kamer der Staten-Generaal, provinciale staten en gemeenteraad, ook verwezen naar de

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
3 van 12

stadsdeelraad. Hoewel de Kiesraad begrip heeft voor het feit dat de werkgroep destijds heeft voorgesteld deze aanvulling in de modellen op te nemen – er bestaat immers een aantal steden waar sprake is van deelraden – adviseert de Kiesraad om deze verwijzingen uit de modellen te schrappen, nu de modellen niet rechtstreeks op grond van de Kieswet van toepassing zijn op deelraadsverkiezingen. Ook is het de Raad niet gebleken dat in de praktijk vragen bestaan over de mogelijkheid de modellen te gebruiken bij deze verkiezingen (vaak worden in de verordening voor de deelraadverkiezing de betreffende artikelen van de Kieswet en het Kiesbesluit immers van toepassing verklaard, vgl. ook artikel 87 Gemeentewet). Het opnemen van een verwijzing naar de stadsdeelraad in de modellen zorgt mogelijk juist voor verwarring, zeker als dit alleen gebeurt in de modellen die nu ter advisering zijn voorgelegd. De vraag rijst dan of de modellen waarin dit niet is opgenomen wel of niet kunnen worden gebruikt bij de verkiezingen van stadsdeelraden. Als er al een verwijzing plaatsvindt naar de stadsdeelraad, dan dient dit in ieder geval consequent in alle modellen te gebeuren.

Een ander voorbeeld waarop het de modellen aan consistentie ontbreekt, is het feit dat de kiezer in sommige modellen gevraagd wordt zijn telefoonnummer en e-mail adres te vermelden en in andere modellen niet. Er vanuit gaande dat dit onderscheid geen bewuste keuze is geweest in verband met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de kiezer, acht de Kiesraad ook hierin consistentie wenselijk. Hoewel de Raad zich kan voorstellen dat met het oog op het verbeteren van de bereikbaarheid van kiezers voor het toevoegen van deze persoonlijke gegevens wordt gekozen, acht hij dit gelet op de gewenste uniformiteit tussen de modellen niet wenselijk. Er is immers ook een model dat door de kiezer dient te worden ingevuld (te weten model L 8), dat niet is meegenomen in dit voorstel en hier derhalve niet aan kan worden aangepast. Mocht er desondanks toch voor gekozen worden de modellen op dit punt verschillend te laten zijn, dan ziet de Kiesraad in ieder geval graag dat goed gemotiveerd wordt waarom in sommige gevallen wel naar deze gegevens wordt gevraagd en in andere gevallen niet.

Overigens is het de Kiesraad ook opgevallen dat in model K 6 is aangegeven dat het model dient te worden ingevuld met behulp van schrijfmachine of blokletters. De Kiesraad acht een dergelijke opmerking niet meer van deze tijd en stelt dan ook voor deze te verwijderen.

Ten slotte adviseert de Kiesraad de nummering c.q. belettering van de verschillende onderdelen binnen de modellen en de lay-out van de modellen nog eens grondig te bezien. In de nummering zitten op veel plaatsen fouten en de lay-out is ook niet consistent, waardoor de modellen nog ontoegankelijker worden dan zij van nature al zijn.

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
4 van 12

Blanco en ongeldige stemmen

Uit het wetsvoorstel tot wijziging van de Kieswet en enkele andere wetten houdende enkele technische aanpassingen volgt dat, anders dan nu het geval is, het aantal blanco stemmen en het aantal ongeldig uitgebrachte stemmen apart moeten worden geregistreerd. Nu is het zo dat blanco stemmen niet afzonderlijk geteld worden, maar als ongeldige stemmen worden aangemerkt: het totaal aantal ongeldige stemmen wordt bovendien niet officieel vastgesteld. Omdat gebleken is dat bij veel kiezers hierover onduidelijkheid en onbegrip bestaat, wordt hiervoor nu een regeling opgenomen. De Kiesraad heeft gezien dat een groot aantal modellen aan deze technische wijziging is aangepast, echter niet in alle modellen is de wijziging op correcte wijze geïmplementeerd. Zo wordt bijvoorbeeld in model O 3 aangegeven dat het aantal blanco en ongeldige stemmen is vastgesteld, maar is er geen ruimte gelaten voor het invullen van de getallen.

Het is de Kiesraad daarnaast opgevallen dat alleen in de processen-verbaal van de zittingen van stembureaus en hoofdstembureaus het aantal blanco en ongeldige stemmen genoemd wordt en niet in de processen-verbaal tot vaststelling van de uitslag van de verkiezing door de centrale stembureaus. De Kiesraad vindt dit opmerkelijk, gezien de achterliggende gedachte van de regeling. De wet tot wijziging van de Kieswet houdende technische aanpassingen (Stb. 2008, 405) schrijft inderdaad niet voor dat deze cijfers worden vastgesteld in de processen-verbaal van de centrale stembureaus. Hoogstwaarschijnlijk is deze keuze ingegeven door het feit dat op dit moment slechts het aantal geldige stemmen in het proces-verbaal wordt genoemd en niet het aantal ongeldige stemmen en is hiermee een parallel gezocht. Op basis van het aantal geldig uitgebrachte stemmen wordt de kiesdeler vastgesteld en vindt de verdeling van de zetels over de verschillende lijsten en kandidaten plaats. Op zichzelf is een dergelijke redenering begrijpelijk. Doordat stembureaus en hoofdstembureaus het aantal blanco en ongeldige stemmen in de toekomst apart moeten registreren in hun proces-verbaal, wordt het voor de centrale stembureaus mogelijk het totaal aantal uitgebrachte blanco stemmen en ongeldige stemmen in hun openbare zitting te noemen, ook als zij dit niet expliciet hoeven te vermelden in hun proces-verbaal. De Kiesraad vindt het echter jammer dat er niet voor gekozen is de Kieswet en bijbehorende modellen zo aan te passen dat ook de centrale stembureaus deze cijfers in hun proces-verbaal moeten vaststellen. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel waarin deze technische wijziging is opgenomen, wordt immers als reden voor deze regeling aangevoerd dat bij kiezers onduidelijkheid en onbegrip bestaat over de blanco stem. Het zou dan ook logisch zijn, als men de kiezer hierin tegemoet wil komen, deze cijfers te vermelden in het proces-verbaal van het centraal stembureau. Het is immers juist het proces-verbaal van het centraal stembureau dat kiezers raadplegen voor informatie hierover. De Kiesraad adviseert dan ook zeker de modellen en op termijn ook de Kieswet zo aan te passen dat het totaal aantal uitgebrachte blanco

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
5 van 12

stemmen en het totaal aantal uitgebrachte ongeldige stemmen ook in deze processen-verbaal opgenomen wordt. Wijziging van de modellen kan reeds op dit moment gebeuren, hiervoor hoeft immers niet gewacht te worden op wijziging van de Kieswet.

Ook het opkomstpercentage wordt nu niet in de processen-verbaal van de centrale stembureaus vermeld. Dit percentage wordt echter in geen enkel proces-verbaal genoemd, wel wordt het door het centraal stembureau in de openbare zitting waarin de uitslag wordt bekendgemaakt, meegedeeld. In het verleden is er voor gekozen om het opkomstpercentage niet in de processen-verbaal op te nemen, omdat dit niet van belang is voor het vaststellen van de uitslag. Gelet op het belang dat er echter in de praktijk aan dit percentage wordt gehecht, adviseert de Kiesraad om ook op dit punt de modellen en de Kieswet zodanig aan te passen, dat dit percentage officieel wordt vastgesteld en als officieel gegeven in de processen-verbaal van de centrale stembureaus wordt opgenomen. Aangeraden wordt om de percentages daarbij af te ronden tot twee decimalen achter de komma.

Oproepingskaarten en stempassen

Het is de Kiesraad opgevallen dat in sommige modellen alleen melding wordt gemaakt van oproepingskaarten (model N 10-1), terwijl in andere modellen (Y 32) ook naar stempassen wordt verwezen. Op zichzelf is de gedachte dat de modellen nog niet aan het stemmen in een willekeurig stemlokaal aangepast moeten worden, een denkbare, nu het immers nog steeds om een experiment gaat. Anderzijds is de algemene verwachting dat dit experiment bij de eerstkomende verkiezingen tot de normale praktijk zal gaan behoren. Gelet hierop en gelet op het belang van het voorkomen van verwarring bij met name leden van het stembureau, adviseert de Kiesraad nu al tot aanpassing van de betreffende modellen over te gaan. Dat zou tevens betekenen dat in onder andere model N 10-1 niet langer alleen wordt gesproken van het uittreksel uit het kiezersregister, maar ook van het zogenaamde negatieve kiezersregister. Mocht u niet voelen voor het nu al doorvoeren van deze wijziging, dan adviseert de Kiesraad u aan dit verschil in de toelichting bij het model aandacht te besteden. Het is immers van groot belang voor de correcte toepassing van procedures dat stembureauleden niet op het verkeerde been worden gezet door achterhaalde formulieren.

Verwijzing naar websites

Tot slot volgt nog een aantal opmerkingen die op meerdere modellen van toepassing zijn. In een aantal modellen wordt verwezen naar websites, zowel naar de website van de gemeente Den Haag (de website van het Bureau Verkiezingen) als naar de website www.uheefthetvoorhetzeggen.nl. De Kiesraad acht het verwijzen naar deze laatste website niet gewenst aangezien het internetadres de naam draagt van een (in het verleden gebruikte) slogan bij een

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
6 van 12

opkomstbevorderende campagne. Indien deze slogan in de toekomst gewijzigd wordt, dienen immers ook alle modellen hierop te worden aangepast. Websites spelen over het algemeen wel een rol in voorlichtingscampagnes, maar niet in modellen. Mocht er desondanks voor gekozen worden naar een website te verwijzen, wellicht dat dan verwezen kan worden naar een internetadres met een meer bestendige benaming. Zo zou er bijvoorbeeld verwezen kunnen worden naar de website van een organisatie (bijvoorbeeld de website van de Kiesraad of het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties).

Modellen die gebruikt worden in het proces tot vaststelling van de uitslag
Verschillende modellen, waaronder met name O 3, P 22-1 en P 22-2, alsmede de corresponderende modellen voor verkiezing van de leden van de Eerste Kamer, worden gebruikt in het kader van het proces tot vaststelling van de uitslag. Zoals u bekend is, wordt op dit moment in opdracht van de Kiesraad nieuwe software ontwikkeld die gebruikt wordt ter ondersteuning van dit proces. In die software worden ook deze modellen opgenomen. Binnenkort wordt het eerste prototype van dit deel van de software opgeleverd. De Kiesraad acht de kans groot dat in het ontwikkelproces van deze software zaken naar voren komen die leiden tot de wenselijkheid van aanpassing van deze modellen. Hij zal opmerkingen hierover in januari per brief aan u doorgeven, en verzoekt u de betreffende wijzigingen mee te nemen in de definitieve modellen.

Niet in voorstel meegenomen modellen

In de inleiding is reeds een opmerking gemaakt over het feit dat de Kiesraad zich in zijn advies beperkt tot de in het voorstel opgenomen gewijzigde modellen. Er zijn echter volgens de Raad vier modellen die niet in het voorstel zijn meegenomen, maar die op dit moment wel reeds wijziging behoeven omdat zij op basis van een technische wijziging dienen te worden aangepast. Het gaat in de eerste plaats om de modellen I 4, I 12-1 en I 12-2. Op basis van een technische wijziging had in deze modellen aan het einde van de tweede alinea moeten worden toegevoegd: 'en deze beslissingen op de zitting bekend gemaakt'. De Kiesraad adviseert dit alsnog in de betreffende modellen aan te vullen. Een vierde model dat volgens de Raad ten onrechte niet in het voorstel is meegenomen, is model W 1-3. Dit model dient te worden aangepast aan de technische wijziging dat het lidmaatschap van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van rechtswege eindigt indien een Kamerlid wordt benoemd in een ambt als bedoeld in artikel 57, tweede lid, van de Grondwet. De Kiesraad adviseert derhalve ook dit model aan te passen en wel door het aanvullen van de mogelijke redenen voor het openvallen van een vacature.

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
7 van 12

3. Opmerkingen per model

Naast de hiervoor genoemde algemene opmerkingen, worden de volgende modelspecifieke opmerkingen gemaakt.

Model D 3-1 (en D 3-2)

In de toelichting bij het model is aangegeven dat een gemachtigde niet meer dan twee volmachtstemmen mag uitbrengen. Voorheen stond hierover ook een opmerking in het model zelf; met de wijziging van het model is deze opmerking hieruit verwijderd. Gezien het belang van deze bepaling en het belang dat kiezers hierop worden gewezen, is de Kiesraad er voorstander van dat hier toch ook in het model zelf een verwijzing naar wordt opgenomen.

Onder punt 8 van model D 3-1 en punt 15 (moet zijn 7) van model D 3-2 staat dat het formulier dient te worden verzonden aan 'Dienst Burgerzaken'. De Kiesraad adviseert dit zo aan te vullen dat duidelijk is dat het om Dienst Burgerzaken van de gemeente Den Haag gaat. Overigens kan het formulier ook nog steeds worden verzonden naar een consulaire post. Dit blijkt echter alleen uit de toelichting bij het formulier. Het is aanbevelingswaardig dit ook in het model zelf te vermelden.

Model D 3-2

In de toelichting wordt aangegeven wie aan de stemming kan deelnemen. Zo kunnen Nederlanders die woonachtig zijn op de Nederlandse Antillen of Aruba alleen deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen als zij minimaal 10 jaar in Nederland hebben gewoond of als zij of hun Nederlandse echtgeno(o)t(e)/partner/ouder of voogd in Nederlandse openbare dienst zijn en zij met hen een gezamenlijke huishouding voeren. In de toelichting komt echter niet duidelijk naar voren dat het de betreffende echtgenoot/partner/ouder of voogd over de Nederlandse nationaliteit dient te beschikken, dit omdat het woord 'Nederlandse' in de toelichting is weggefallen. Hierdoor lijkt het nu of iedere echtgenoot/partner/ouder of voogd van een Nederlander in openbare dienst kiesgerechtigd is, terwijl dit niet het geval is. De Kiesraad adviseert dit in de toelichting aan te passen.

Model G 1-1

In dit model, de beschikking van het centraal stembureau op het verzoek tot registratie van een aanduiding, staat dat 'het centraal stembureau bij zijn onherroepelijk geworden beschikking van een bepaalde datum het verzoek heeft ingewilligd van'. Op grond van de technische wijzigingen is echter niet langer de datum van belang waarop het verzoek is gedateerd, maar de datum waarop het verzoek is ontvangen. Het woord 'ingediend' wordt om deze reden in een aantal artikelen, waaronder de artikelen G 1, G 2 en G 3 van de Kieswet, vervangen door het woord 'ontvangen'. De Kiesraad adviseert het model hierop

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
8 van 12

aan te passen, zo dat ook hieruit duidelijk kan worden opgemaakt dat de datum van ontvangst van belang is en niet de datum waarop het verzoek gedateerd is. Dit kan door op te nemen 'het verzoek ingewilligd dat ontvangen is op'.

Model N 10-1

Het model is, zoals de toelichting bij het voorstel tot wijziging van de modellen aangeeft, enigszins vereenvoudigd. Het is de Kiesraad hierbij opgevallen dat het oude punt I ontbreekt, dit luidt als volgt: 'Vervolgens heeft het stembureau op het onder B, sub b, vermelde afschrift van gegevens het aantal van de daarop gestelde parafen vermeld en heeft het stuk gewaarmerkt. Voorts heeft het stembureau een verklaring opgemaakt betreffende het aantal op de kiezerspassen en de volmachtbewijzen gestelde parafen. Deze verklaring heeft het stembureau eveneens gewaarmerkt'. Aangezien het een wettelijk verplichte handeling betreft (zie artikel N 2, eerste en tweede lid, van de Kieswet) wordt voorgesteld dit alsnog in het model op te nemen. Overigens dient de gewaarmerkte verklaring van het stembureau betreffende het aantal daarop gestelde parafen samen met de ingeleverde kiezerspassen en volmachtbewijzen ook in een afzonderlijk pakket te worden gedaan en te worden verzegeld. Ook dit komt in het model niet duidelijk naar voren. De Kiesraad stelt overigens vast dat in het model voor het proces-verbaal van het briefstembureau een dergelijk onderdeel wel is opgenomen.

Tevens heeft de Raad gezien dat in dit model de essentiële bepaling ontbreekt dat de blanco stembiljetten, de ongeldige stembiljetten en de geldige stembiljetten (lijstgewijs gerangschikt) in afzonderlijke pakketten moeten worden gedaan en dat deze pakketten verzegeld dienen te worden. Op dit moment dienen reeds de geldige en ongeldige stemmen in verzegelde pakketten te worden gedaan en met de technische wijziging van artikel N 9 van de Kieswet, dient dit in de toekomst ook te gebeuren met de uitgebrachte blanco stemmen. Het model dient derhalve te worden aangepast.

Tot slot is het model in navolging van het voorstel van de werkgroep zo aangepast dat de stemtotalen niet langer in het model zelf staan, maar in een bijlage. Naar de mening van de Kiesraad is dit niet wenselijk en dienen belangrijke gegevens als stemtotalen niet in een bijlage te staan, maar in het model zelf. Aangeraden wordt dan ook deze wijziging terug te draaien. De wijziging is overigens niet consequent doorgevoerd: de modellen N 10-2, N 11, O 3 en P22-1 vermelden de totalen stemmen per lijst en per kandidaat wel als onderdeel van het formulier zelf, niet in een bijlage.

Model N 11

In dit model is een nieuw gedeelte toegevoegd voor het briefstembureau gemeente Den Haag. Verwezen wordt hierbij naar artikel N 11, derde lid, van de Kieswet. Anders dan op grond van de technische wijzigingen noodzakelijk is,

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
9 van 12

wordt het aantal blanco stemmen niet vastgesteld. Geadviseerd wordt dit in het model alsnog aan te vullen.

Het is de Kiesraad bekend dat in de praktijk gemeenten in dit model als extra gegeven opnemen van hoeveel stembureaus het totaal aantal stemmen is ontvangen. Hiermee kan eenvoudig worden gecontroleerd of alle voor het vaststellen van de verkiezingsuitslag benodigde gegevens ontvangen zijn. De Kiesraad ziet dit als een nuttige aanvulling en adviseert derhalve dit als een verplicht onderdeel in model N 11 op te nemen.

Model O 3

Op grond van de technische wijzigingen dient het hoofdstembureau in het vervolg ook het aantal blanco en ongeldige stemmen vast te stellen. Zoals onder de algemene opmerkingen op pagina 3 al even kort is aangestipt, wordt in dit model weliswaar gemeld dat het hoofdstembureau deze aantallen bekend heeft gemaakt, maar is er in het model abusievelijk geen ruimte gelaten om de daadwerkelijke getallen te vermelden. Het model dient derhalve zo aangepast te worden dat ook de betreffende cijfers erin kunnen worden opgenomen.

Model P 22-2

In de tweede alinea van het model staat vermeld dat het hoofdstembureau op de betreffende zitting de uitslag van de verkiezingen heeft 'vastgesteld'. Naar de mening van de Kiesraad dient dit op grond van de technische wijzigingen te worden aangepast in 'vastgesteld *en bekendgemaakt*'.

Model T 11

Onder de letter G is in het model aangegeven wanneer een uitgebrachte stem als ongeldig wordt aangemerkt. Onder sub b wordt het 'niet op ondubbelzinnige wijze kenbaar maken van de keuze' genoemd. Deze tekst blijkt niet overeen te komen met de eerder hiervoor gebruikte formulering in model N 10-2, waardoor niet duidelijk is dat blanco stemmen niet als ongeldig moeten worden aangemerkt. Aangezien het van belang is hierin consistent te zijn, wordt aangeraden de in dit model genoemde tekst zo aan te passen dat deze overeenkomt met die in model N 10-2 (dit kan doormiddel van het toevoegen van de zin: 'niet zijnde blanco stembiljetten').

Evenals bij model O 3 het geval is, wordt in dit model weliswaar aangegeven dat het stembureau de aantallen uitgebrachte blanco en ongeldige stemmen heeft vastgesteld, maar is er abusievelijk geen ruimte gelaten om de daadwerkelijke aantallen aan te geven. Dit dient in het model alsnog te worden aangevuld.

Model V 9

Dit model is genaamd 'Proces-verbaal van de zitting van het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer, Eerste Kamer, Europees

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
10 van 12

Parlement, provinciale staten van en gemeenteraad van tot het opnieuw vaststellen van de uitslag van de verkiezing'. Naar de mening van de Kiesraad dient dit op grond van de technische wijzigingen te worden aangepast in 'tot het opnieuw vaststellen *en bekendmaken* van de uitslag'.

Model Y 32

In de toelichting bij het voorstel tot wijziging van de modellen is aangegeven dat in dit model het woord 'oproepingskaart' wordt vervangen door het woord 'stempas', hetgeen niet is gebeurd. Het woord 'stempas' is aan het woord 'oproepingskaart' toegevoegd. Dit heeft tot gevolg dat de toelichting bij het voorstel niet strookt met het model. De Kiesraad merkt hierbij op dat het hem ook juist lijkt dat beide genoemd worden. Dit omdat bij aankomende verkiezingen nog zowel met een oproepingskaart als met een stempas gestemd kan worden, aangezien het 'stemmen in een willekeurig stemlokaal' (waarmee de oproepingskaart wordt vervangen door de stempas) anders dan eerder was voorzien op dit moment nog niet voor alle gemeenten is doorgevoerd.

Hiernaast wordt in de toelichting opgemerkt dat het formulier vereenvoudigd is. Het is de Kiesraad opgevallen dat het formulier niet alleen vereenvoudigd is, maar dat daar ook een passage aan is toegevoegd, te weten de verklaring van een kiezer dat hij niet zal deelnemen aan de verkiezing voor de leden van het Europees Parlement in een andere lidstaat van de Europese Unie. Aangezien dit een wezenlijke verandering betreft ten opzichte van het huidige model, kan de Raad zich voorstellen dat daar in de toelichting aandacht aan wordt besteed en adviseert hij dit alsnog te doen.

Tot slot wordt in het model aangegeven dat het verzoek tot registratie, om aan de stemming te kunnen deelnemen, uiterlijk drieënveertig dagen voor de dag van stemming moet worden *teruggestuurd*. Op grond van de technische wijzigingen had dit gewijzigd moeten worden in: 'dient dit formulier uiterlijk drieënveertig dagen voor de dag van stemming te zijn *ontvangen*'. Geadviseerd wordt het model op dit punt alsnog in overeenstemming te brengen met de technische wijzigingen.

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
11 van 12

4. Conclusie en samenvatting

In het voorgaande is in de eerste plaats een aantal algemene opmerkingen gemaakt. Vervolgens is een aantal modellen apart aan de orde gekomen, waarbij meer specifieke opmerkingen zijn geplaatst. Samenvattend kan hierover het volgende worden opgemerkt.

Gebleken is dat een groot aantal modellen niet in het voorstel is meegenomen en derhalve ongewijzigd blijft. De Kiesraad heeft begrip voor de keuze dat alleen die modellen gewijzigd zijn die direct geraakt worden door de genoemde drie wetswijzigingen, maar benadrukt dat hij graag ziet dat in een later stadium ook de overige modellen nog eens grondig tegen het licht worden gehouden. Hij is graag bereid aan een meer omvattende wijziging een bijdrage te leveren. Er zijn volgens de Raad echter ook vier modellen die niet in het voorstel zijn meegenomen, maar die wel reeds op dit moment wijziging behoeven omdat zij op basis van een technische wijziging dienen te worden aangepast. Het betreft de modellen I 4, I 12-1, I 12-2 en W 1-3. In de eerste drie modellen had aan het einde van de tweede alinea moeten worden toegevoegd: 'en deze beslissingen op de zitting bekend gemaakt'. Model W 1-3 dient te worden aangepast aan de technische wijziging dat het lidmaatschap van de Tweede Kamer van rechtswege eindigt indien een Kamerlid wordt benoemd in een ambt als bedoeld in artikel 57, tweede lid, van de Grondwet. De Kiesraad adviseert deze modellen alsnog in overeenstemming te brengen met de technische wijzigingen.

De Kiesraad acht de modellen in verwijzingen en indeling niet altijd even consistent. Onnodige verschillen tussen de modellen zijn naar zijn mening niet wenselijk. Een belangrijk voorbeeld in dit opzicht is de wijze waarop in de modellen wordt verwezen naar de verschillende vertegenwoordigende organen. Geadviseerd wordt dan ook de modellen waar nodig aan te passen.

Ten aanzien van de technische wijziging betreffende het apart registreren van de uitgebrachte blanco stemmen en ongeldige stemmen, is het de Kiesraad opgevallen dat alleen in de processen-verbaal van de zittingen van stembureaus en hoofdstembureaus het aantal blanco en ongeldige stemmen genoemd wordt. De Kiesraad vindt het gezien de achterliggende gedachte van de regeling – inzicht aan kiezers bieden in het aantal blanco stemmen – onwenselijk dat niet ook de centrale stembureaus via de modellen verplicht worden deze aantallen formeel vast te stellen en bekend te maken. De Kiesraad adviseert de Kieswet op termijn zo aan te passen dat het totale aantal uitgebrachte blanco stemmen en ongeldige stemmen ook in deze processen-verbaal moet worden opgenomen, en daarop in de betreffende modellen te anticiperen.

Datum
16 december 2008

Ons kenmerk
2008-0000623202

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
12 van 12

De Kiesraad adviseert in de te wijzigen modellen naast de oproepingskaart de stempas te vermelden, teneinde verwarring bij met name stembureauleden te voorkomen.

De Kiesraad zal zijn opmerkingen over de modellen die gebruikt worden in het kader van het proces tot vaststelling van de uitslag – waaronder met name de modellen O 3, P 22-1 en P 22-2 – in januari per brief aan u doen toekomen. Zodoende kunnen ook de ervaringen bij het ontwikkelproces voor de ondersteunende software voor het verkiezingsproces worden meegenomen.

Plaats: Den Haag

Datum: 16 december 2008

w.g. H.R.B.M. Kummeling
w.g. J. Schipper-Spanninga